

*Pedagogische
kwaliteit*

77

Het einde van pesten op school in zicht?

De effectiviteit van antipestaanpakken op basisscholen

Ewoud Roede
Charles Felix

Het einde van pesten op school in zicht?

De effectiviteit van antipestaanpakken op basisscholen

Ewoud Roede
Charles Felix

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Voorbeeld auteursnotatie: Roede, E., Felix, C.

Het einde van pesten op school in zicht? De effectiviteit van antipestaanpakken op basisscholen. Projectnummer 08.2.2.1.

Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, Universiteit van Amsterdam.

ISBN 978-90-6813-884-9

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave:

SCO-Kohnstamm Instituut

Nieuwe Prinsengracht 130, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam

Telefoon: 020 525 1201

<http://www.sco-kohnstammstituut.uva.nl>

Copyright © SCO-Kohnstamm Instituut, 2009

Dit onderzoek is gefinancierd uit het budget dat het ministerie van OCW jaarlijks beschikbaar stelt aan de LPC ten behoeve van Kortlopend Onderwijsonderzoek dat uitgevoerd wordt op verzoek van het onderwijsveld.

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
2 Het onderzoek	9
3 Opvattingen over pesten op basisscholen	11
3.1 Omvang en ernst van pesten	11
3.2 De aanpak van pesten	12
3.3 Conclusie en discussie	16
4 Zes effectieve scholen	18
4.1 Beschrijvingen van de zes scholen	19
4.2 Conclusie	41
5 Conclusie en aanbeveling	43
Literatuur	45
Bijlagen	47
1 Vragenlijst schooldirecties	47
2 Vragenlijst ouders	51

Samenvatting

Ondanks alle aandacht en beschikbare hulpmiddelen, krijgt de Nederlandse Katholieke Vereniging van Ouders (NKO) van ouders en van scholen veel signalen dat het omgaan met pesten op scholen nog steeds een belangrijk probleem is.

Dit door de NKO gevraagde kortlopend onderwijsonderzoek heeft tot doel om meer zicht te krijgen op wat de huidige situatie op basisscholen feitelijk is. Dit mede om na te gaan of er nieuwe accenten of nieuwe initiatieven nodig zijn wat betreft de aanpak van pesten door scholen.

Met vragenlijstonderzoek bij schoolleiders van basisscholen en ouders is nagegaan op welke punten de aanpak van pesten op school een probleem is. Van een selectie van zes scholen zijn op grond van interviews met schoolleiders en anderen (interne begeleiders, ouders uit de ouderraad of medezeggenschapsraad) beschrijvingen gemaakt van ‘good practices’.

Uit de vragenlijstgegevens blijkt dat pesten op veel basisscholen eerder regel dan uitzondering is. Dat geldt (gelukkig) niet voor de pestvormen die als het ernstigst worden ervaren, namelijk fysieke pestvormen als dwingen tot seksspelletjes, aanraken/betasten, leerlingen opwachten en achtervolgen en bedreigen – maar ook deze vormen komen volgens directeuren en ouders voor.

Of er nu meer of minder wordt gepest dan vroeger valt op grond van dit onderzoek niet te zeggen. Verwacht zou mogen worden dat er nu minder wordt gepest, afgaande op de oordelen van de directeuren over de effectiviteit van de aanpak op de eigen school. In het algemeen zijn zij behoorlijk tevreden over de maatregelen om pesten aan te pakken – met uitzondering van de pesttest. 80% van de directeuren vinden de eigen aanpak effectief of zeer effectief. Opvallend is het grote aantal methoden en programma’s die hierbij worden genoemd. ‘Opvallend’, omdat slechts in enkele gevallen gebruik wordt gemaakt van programma’s met aangetoonde ‘effectiviteitspotentie’. In vergelijking met 10 jaar geleden is de mate waarin thans methoden worden gebruikt om pesten aan te pakken opvallend toegenomen. Eind jaren negentig gaf ruim de helft van de leraren van basisscholen in Nederland aan geen methode te gebruiken. Nu lijkt op vrijwel elke basisschool wel een methode te worden gebruikt. De ouders zijn wat negatiever over de effectiviteit dan de directeuren.

De door de directeuren naar voren gebrachte knelpunten in de aanpak geven aan dat er op basisscholen ook problemen zijn in de feitelijke aanpak. De eigen leerkrachten houden zich niet aan afspraken of hebben onvoldoende expertise en vaardigheden. Mogelijk wijst dit er op dat de aanpak op papier of bij het merendeel van de leerkrachten goed is, maar bij een aantal leerkrachten toch tekort schiet. Ook de communicatie met de ouders lijkt op sommige basisscholen een knelpunt te zijn. De diversiteit van de door ouders naar voren gebrachte knelpunten suggereert dat de onvrede van ouders over de aanpak van pesten niet te herleiden is tot een enkele oorzaak. Mogelijk zijn de signalen die bij de NKO binnenkomen de optelsom van uiteenlopende problemen in de aanpak van pesten.

Uit de zes ‘good practices’ komt naar voren dat een goede communicatie binnen de school tussen de leerkrachten en met leerlingen en buiten de school met ouders, elkaar kennen, en elkaar aanspreken op pesten een duidelijk gemeenschappelijk kenmerk is van alle zes beschreven scholen. De goede communicatie werd als één van de meest centrale, effectieve kenmerken van alle zes de scholen genoemd. Alle zes beschreven scholen zijn gesitueerd in rustige omgevingen waarin leerkrachten, leerlingen en ouders elkaar kennen. De zes voorbeelden roepen daardoor wel de vraag op of dezelfde scholen ook effectief zouden zijn in meer complexe omgevingen – de grote steden, buurten met veel etnische of culturele diversiteit, en dergelijke. Dat de aanpak van pesten op kleine scholen gemakkelijker lijkt te zijn, is overigens al veel langer bekend.

De bevindingen uit dit onderzoek wijzen niet op de wenselijkheid van nieuwe programma’s of methoden. Met uitzondering van de pesttest lijken er ook geen hulpmiddelen te zijn die door scholen minder geschikt worden gevonden. Het gebruik van methoden lijkt nu in vergelijking met 10 jaar geleden meer gemeengoed te zijn geworden op basisscholen. Meer aandacht voor het belang van een goede communicatie en een goed sociaal klimaat en meer aandacht voor de professionaliteit van de leerkracht in plaats van het stimuleren van het gebruik van methoden lijken wel gerechtvaardigd.

1 Inleiding

Pestgedrag is binnen het domein van de sociale ontwikkeling van leerlingen een van de eerste onderwerpen geweest waaraan aandacht is besteed: in onderzoek in binnen en buitenland, in de media, in de politiek en op scholen. De initiatiefnemer van dit onderzoek, de Nederlandse Katholieke Vereniging van Ouders (NKO) heeft in 1993 in Nederland een belangrijke rol gespeeld in het ‘op de agenda zetten’ van de problematiek van het pesten en de aanpak ervan op scholen. Het pestweb en de pesttest zijn inmiddels in Nederland bekende hulpmiddelen op het terrein van de sociale ontwikkeling. Daarnaast zijn er inmiddels vele programma’s en methoden om op scholen systematisch om te gaan met pesten.

Ondanks alle aandacht en beschikbare hulpmiddelen, krijgt de NKO van ouders en van scholen veel signalen dat het omgaan met pesten op scholen nog steeds een belangrijk probleem is. Voor een deel heeft dat te maken met nieuwe digitale vormen van pesten waar minder gemakkelijk greep op te krijgen is – door medewerkers van scholen en door ouders. Het pesten is hierbij niet meer gebonden aan een duidelijke plaats, waardoor het minder vanzelfsprekend is wie verantwoordelijk is. Uit de signalen die de NKO ontvangt, komen daarnaast nog andere mogelijke verklaringen naar voren voor problemen in de aanpak van pesten op school:

- Scholen besteden kortstondig aandacht aan pesten, namelijk als het uit de hand loopt. Het pesten wordt dan ‘even’ de kop ingedrukt. Er is niet sprake van een structureel in de school verankerde preventieve aanpak.
- Scholen zien door de veelheid aan methodes door de bomen het bos niet meer. Het is onvoldoende duidelijk welke methoden en aanpakken goed en niet goed (effectief) zijn voor een specifieke school.
- Pesten is een gevoelig onderwerp: veel aandacht besteden aan pesten kan tot gevolg hebben dat de goede naam van de school in gevaar komt.

Dit onderzoek heeft tot doel om meer zicht te krijgen op wat de huidige situatie op basisscholen feitelijk is. Dit mede om na te gaan of er nieuwe accenten of nieuwe initiatieven nodig zijn wat betreft de aanpak van pesten door scholen. In het onderzoek is nagegaan:

- In hoeverre en op welke punten basisscholen zelf problemen ervaren met de aanpak van pesten
- In hoeverre basisscholen de beschikbare hulpmiddelen toereikend of niet toereikend vinden voor de school

- In hoeverre en op welke punten ouders problemen ervaren met de aanpak van pesten op de school
- Hoe een aantal ‘succesvolle’ scholen de aanpak van pesten vormgeven.

Dit door het SCO-Kohnstamm Instituut uitgevoerde onderzoek werd gefinancierd uit het budget dat het ministerie van OCW jaarlijks beschikbaar stelt aan de Landelijke Pedagogische Centra (het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum, het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum en de KPC-groep) ten behoeve van het kortlopend onderwijsonderzoek, dat uitgevoerd wordt op verzoek van het onderwijsveld. De Nederlandse Katholieke Vereniging van Ouders (NKO) initieerde dit onderzoek.

In het kortlopend onderwijsonderzoek van de LPC is eerder ingegaan op diverse kanten van wat de school *kan doen* op het terrein van de aanpak van sociale en gedragsproblemen (Blok e.a., 2005; Derricks & de Kat, 2006; Emans & Roede, 2006; Roede, 1999; Roede e.a., 2001; Roede, 2003; Roede, 2007). Het onderhavige onderzoek belicht een aspect dat tot nu toe onderbelicht is gebleven, namelijk hoe scholen feitelijk omgaan met allerlei methoden en programma's.

2 Het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd in twee delen. In het eerste deel is met een vragenlijst-onderzoek bij schoolleiders en ouders nagegaan in hoeverre en op welke punten de aanpak van pesten op school een probleem is. In het tweede deel zijn voor een selectie van zes scholen op grond van interviews met schoolleiders en anderen (interne begeleiders, ouders uit de ouderraad of medezeggenschapsraad) beschrijvingen gemaakt van 'good practices'.

Het vragenlijstonderzoek

De schoolleiders van basisscholen zijn bevraagd met een gestructureerde schriftelijke vragenlijst. In deze vragenlijst staan vragen naar de aard, omvang en aanpak van pesten op de betreffende school. Daarnaast bevat de lijst vragen naar effectiviteit en knelpunten bij het bestrijden van pestgedrag (de vragenlijst is opgenomen in bijlage 1). De opvattingen en ervaringen van ouders zijn met een webversie van dezelfde vragenlijst bevraagd via de leden van de NKO – dat wil zeggen ouders in medezeggenschaps- en ouderraden (de oudervragenlijst is opgenomen in bijlage 2).

De schoolleiders

Een willekeurige steekproef van directeurs van 400 basisscholen ontvingen voor de zomervakantie 2008 de schriftelijke vragenlijst. 64 (16%) van de schooldirecties reageerden. Op vijf kenmerken – denominatie, stedelijkheid van de gemeente, inwonersaantal van de gemeente, aantal leerlingen en aantal 1.00 leerlingen - zijn er geen significante verschillen tussen de steekproef en het totale bestand van Nederlandse basisscholen. Alleen is de respons van scholen in kleinere gemeenten wat groter dan die in gemeenten met meer inwoners.

De ouders

Alle bij de NKO aangesloten ouders hebben in december 2008 via e-mail een brief gekregen met het verzoek om via een website een vragenlijst in te vullen. De vragenlijst van de ouders komt grotendeels overeen met die van de schooldirecties. In totaal reageerden 113 ouders door de internetvragenlijst in te vullen. Meer dan de helft van deze ouders was lid van de ouderraad, een kwart was lid van de medezeggenschapsraad. De reagerende ouders hadden hun kinderen vooral in de hogere groepen van het basisonderwijs, het meest kwamen ouders met kinderen uit groep 6

voor. Ongeveer een vijfde van de reagerende ouders geeft aan dat hun kinderen vaak of heel erg vaak gepest.

De ouders en de schoolleiders hebben weliswaar vrijwel dezelfde vragen beantwoord, maar hun reacties betreffen niet dezelfde scholen.

Zes 'good practices'

Om zicht te krijgen op effectieve aanpakken van pesten, die tevens als voorbeeld voor andere scholen kunnen dienen, is in de gegevens van het vragenlijstonderzoek gezocht naar succesvolle scholen. Op grond van de 64 reacties van de schoolleiders zijn de zes meest succesvolle op het gebied van de bestrijding pestgedrag geselecteerd. Dit zijn de scholen die *laag* scoren op het voorkomen van verschillende pestvormen en *hoog* scoren op effectiviteit van aanpak pestbestrijding. Door middel van telefonische interviews bij de directeur of lid van het team, een ouder en soms de vertrouwenspersoon zijn gegevens verzameld over de aanpak van pesten. Per school is een geautoriseerde beschrijving gemaakt van de aanpak.

3 Opvattingen over pesten op basisscholen

3.1 Omvang en ernst van pesten

De belangrijkste aanleiding voor het onderhavige onderzoek is voor de NKO dat er signalen zijn dat scholen, ondanks alle ontwikkelde hulpmiddelen, onvoldoende effectief omgaan met pesten. In hoeverre wordt deze indruk bevestigd door de ervaringen van directeuren en ouders wat betreft de omvang en de ernst van pesten op de ‘eigen’ school?

Op verschillende manieren kan naar de omvang van pesten worden gekeken. In tabel 1 hieronder staan samenvattend de ‘top vijf’ en de ‘onderste vijf’ volgens de directeuren en de ouders met er achter de gemiddelde frequenties weergegeven op een schaal van 0 - 4 (nooit – heel erg vaak).

Tabel 1 Omvang van pesten volgens directeuren en ouders.

Top 5 directeuren		Top 5 ouders	
Roddelen.	1,95	Grapjes maken	2,29
Duwen geven en porren.	1,74	Duwen geven en porren	2,28
Grapjes maken.	1,73	Roddelen	2,22
Uitlachen.	1,68	Uitlachen	2,08
Uitsluiting door medeleerling niet te laten meedoen	1,54	Pesten in het algemeen	2,06
Minst voorkomende vormen directeuren		Minst voorkomende vormen ouders	
Aanraken/betasten.	0,95	Bedreigen	1,04
Discriminatie (etniciteit, beperking, geaardheid)	0,84	Medeleerlingen opwachten en achtervolgen	0,94
Medeleerlingen opwachten en achtervolgen.	0,82	Aanraken/betasten	0,76
Telefonisch pesten.	0,50	Telefonisch pesten	0,50
Dwingen tot seksspelletjes.	0,18	Dwingen tot seksspelletjes	0,17

Uit tabel 1 blijkt dat de directeuren en ouders het in grote lijnen met elkaar eens zijn over de meest voorkomende pestvormen: op vier van de vijf stemmen zij overeen in de eigen top 5. De ouders schatten de frequenties van deze top vijf wat hoger in dan de directeuren. Ook over drie van de vijf minst voorkomende pestvormen zijn ouders en directeuren het met elkaar eens. Hierbij ontlopen de frequenties elkaar nauwelijks.¹

Hiernaar afzonderlijk gevraagd geven directeuren en ouders aan dat pesten van leerkrachten niet vaak voorkomt. Zeven van de 113 ouders zeggen dat het wel voorkomt dat leerkrachten gepest worden - vooral in de hogere groepen. Slechts één van de 64 directeuren meldt dat leerlingen een leerkracht (van groep 7) pesten.

Uit de ruwe gegevens blijkt nog dat pesten het meest gebeurt in de hogere groepen - voor bijna alle pestvormen.

Wat betreft de ernst van de verschillende vormen van pesten vinden zowel de ouders als de directeuren dwingen tot seksspelletjes de ernstigste vorm van pesten – en tevens de minst vaak voorkomende vorm van pesten. De directeuren noemen daarna het meest digitaal pesten, uitsluiting door medeleerling niet mee te laten doen, bedreigen en medeleerlingen opwachten en achtervolgen als de ernstigste pestvormen. De ouders noemen vaker dan de directeuren meerdere pestvormen op de open vraag naar de ernstigste pestvormen. Na het dwingen tot seksspelletjes noemen veel ouders medeleerlingen opwachten en achtervolgen, pesten in het algemeen, bedreigen, medeleerlingen belachelijk maken. Volgens de ouders krijgt van de verschillende pestvormen *pesten in het algemeen* de meeste aandacht in de oudergroep op school die men vertegenwoordigt (ouderraad of medezeggenschapsraad), gevolgd door digitaal pesten, slaan en schoppen, spullen kapot maken en bedreigen.

3.2 De aanpak van pesten

Worden beschikbare methoden, werkwijzen en materialen om beter om te gaan met pesten gebruikt en is men er tevreden over? Tabel 2 geeft een beeld van vier soorten maatregelen.

¹ 'Pesten in het algemeen' is in de vragenlijst opgenomen na allerlei specifieke vormen van pesten als een algemene aanduiding zonder specificatie.

Tabel 2 Gebruik en tevredenheid bij directeuren en ouders ten aanzien van vier soorten maatregelen gericht op de aanpak van pesten.

Soort maatregel	directeuren		ouders	
	Gebruik*	Mening**	Gebruik*	Mening**
hanteren pestprotocol	59	3	66	2,24
aanstellen vertrouwenspersoon	54	2,64	59	2,18
gebruik speciale methode	45	3	51	2,46
afname pesttest bij leerlingen	12	1,83	32	0,84

* = aantal scholen waarop maatregel wordt gebruikt

** 0 = slecht , 4 = heel erg goed

Zowel veel directeuren als ouders constateren dat het hanteren van pestprotocollen, het aanstellen van vertrouwenspersonen en het gebruik maken van speciale methoden voorkomen. In tegenstelling tot de directeuren wordt er volgens een flink aantal ouders ook gebruik gemaakt van de afname van de pesttests. De waardering van de ouders voor de vier soorten maatregelen is wat lager dan de directeuren. Directeuren en ouders zijn het meest tevreden over het gebruik van speciale methoden. Het minst te spreken zijn ze over het gebruik van de pesttest. Als naar de absolute waarden wordt gekeken, dan zijn eigenlijk alleen de directeuren duidelijk tevreden over maatregelen, dat wil zeggen over het pestprotocol en over de inzet van een speciale methode. De andere waarderingen zijn voldoende en voor de pesttest duidelijk onvoldoende.

Directeuren en ouders noemen een groot aantal specifieke manieren om pesten aan te pakken. Enkele methoden, zoals de Kanjertraining, Leefstijl en Beter omgaan met jezelf en de ander worden vaker genoemd. Daarnaast noemen vooral de directeuren nog een groot aantal uiteenlopende maatregelen die voldoen, zoals:

- Veel aandacht voor de schoolregels 1) hoofdregels 2) klassenregels 3) pleinregels.
- De gehanteerde methode 'Afgesproken'.
- In de groep aan de orde stellen
- Regels naleven, excuses maken, even buitensluiten (groep 1-4).
- Registratie door leerlingen zelf van sociaal emotioneel gedrag (groep3 -8).
- Dubbele pleinwacht (speciaal voor groep 5).
- Excuses opschrijven eventueel ouders informeren. (groep 5-8).
- Feedforward preventieprogramma met ouderavond (groep 5 en 6).
- Bespreking voorval, opname in schoollogboek, ouders informeren (groep 6 en 7).

- Lessen ‘rots en water’ (groep 7 en 8).
- Taakspel.
- Kruisje op de rode gedragskaart bij overtreding.

De ouders noemen minder vaak en slechts voor een deel dezelfde specifieke methoden.

Opvattingen over effectiviteit

Hoe effectief is de aanpak van pesten? De gegevens van de directeuren en de ouders geven hiervan een aantal indicaties: naast de waardering van de gebruikte methoden en maatregelen is gevraagd om aan te geven hoe effectief men de aanpak vindt en wat de knelpunten zijn.

Van de eerder genoemde vier soorten specifiek op pesten gerichte maatregelen zijn directeuren en ouders het meest te spreken over het gebruik van een speciale methode en het gebruik van het pestprotocol, deze aanpakken waarderen ze het hoogst (tabel 3). Van deze vier aanpakken om pesten te bestrijden zijn zowel de ouders als directeuren over het afnemen van pesttests het minst tevreden. Uit de gegevens is niet op te maken waarom de pesttest niet erg wordt gewaardeerd. Ook over de andere genoemde maatregelen op de eigen school zijn de directeuren en de ouders relatief tevreden.

De meeste directeuren noemen de eigen school effectief in het bestrijden van pestgedrag (tabel 3). Een vijfde van hen vindt de eigen school ‘een beetje effectief’ in het bestrijden van pestgedrag. De overige 80% vinden de eigen school ‘effectief’ tot ‘zeer effectief’. De ouders zijn kritischer hierover: Gevraagd naar de eigen mening geven bijna 30% aan de aanpak van pesten niet of nauwelijks effectief te vinden. In vergelijking met hun eigen mening schatten de ouders de mening van hun eigen OR en MR wat minder vaak negatief in, namelijk in 8 % van de gevallen. Uit de toelichting van de ouders blijkt dat een negatief oordeel vaak wordt gerelateerd aan de opvatting dat pesten buiten het zicht van de school gebeurt.

Tabel 3 De effectiviteit van de antipestaanpak volgens directeuren en ouders.

	Mening directie	Eigen me- ning ouders	Mening van OR, MR
	n=62	n=66	n=60
niet effectief		9,1	3,3
nauwelijks effectief		19,7	5,0
een beetje effectief	19,4	27,3	38,3
effectief	74,2	39,4	48,3
zeer effectief	6,5	4,5	5,0
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

De door directeuren en ouders genoemde knelpunten bij de aanpak van pesten geven enig inzicht in factoren die samenhangen met een minder effectieve aanpak. Van de 62 directeuren noemen er 25 knelpunten bij de aanpak van pestgedrag. 14 knelpunten hebben betrekking op het gedrag van de eigen leerkrachten: negen hiervan betreffen het zich niet houden aan afspraken, vier betreffen onvoldoende expertise en vaardigheden bij leerkrachten. Vijf van de 25 genoemde knelpunten verwijzen naar de ouders: vier betreffen het niet meewerken aan afspraken, één dat ouders het oneens zijn met de regels. De overige genoemde knelpunten verwijzen naar gebrek aan tijd en geld en dat pesten nooit helemaal is te voorkomen.

24 ouders noemen uiteenlopende knelpunten. Zes knelpunten verwijzen naar een gebrek aan communicatie met ouders, drie ouders wensen een doortastender optreden, twee een hardere aanpak. Twee ouders hebben kritiek op de gehanteerde methode. Vier ouders vinden dat het pestprotocol niet werkt zoals dat zou moeten. Twee ouders hebben moeite met rugzakleerlingen en hun beperkingen. Drie ouders zijn van mening dat leerkrachten soms te weinig zicht hebben op situaties met incidenten.

3.3 Conclusie en discussie

De vragenlijstgegevens van de schoolleiders en ouders geven een antwoord op drie van de vier onderzoeksvragen, namelijk.

- in hoeverre en op welke punten basisscholen zelf problemen ervaren met de aanpak van pesten
- in hoeverre basisscholen de beschikbare hulpmiddelen toereikend of niet toereikend vinden voor de school
- in hoeverre en op welke punten ouders problemen ervaren met de aanpak van pesten op de school

Dat pesten op basisscholen in allerlei vormen en vooral in de hogere groepen voorkomt, is geen verrassende bevinding. Wel valt hierbij op dat de ouders de frequentie van voorkomen hoger inschatten dan de directeuren. Maar dit hoeft niet te betekenen dat, zoals door ouders werd opgemerkt, scholen geen zicht hebben op pesten. Ouders en directeuren hebben het niet over dezelfde basisscholen en van de ouders heeft een vrij groot aantal (20%) zelf een kind dat vaak of heel erg vaak wordt gepest. Dat kan de inschattingen en opvattingen van de ouders hebben ‘gekleurd’. Aan de andere kant komt ook uit eerder onderzoek naar pesten in Nederland naar voren dat veel leerkrachten geen volledig beeld hebben van het pesten in hun eigen klas (Hattum, 1997).

De frequenties waarin de verschillende pestvormen voorkomen maken wel duidelijk dat pesten op veel scholen eerder regel dan uitzondering is. Dat geldt (gelukkig) niet voor de pestvormen die als het ernstigst worden ervaren, namelijk fysieke pestvormen als dwingen tot seksspelletjes, aanraken/betasten, leerlingen opwachten en achtervolgen en bedreigen. Maar ook deze vormen van pesten komen voor – volgens directeuren en ouders.

Dat er dus bij de NKO van ouders signalen binnen komen dat pesten nog steeds een probleem is, is niet zo merkwaardig. Afgaande op de door directeuren gerapporteerde frequenties van de verschillende pestvormen moeten er in Nederland heel wat kinderen zijn die op hun basisschool op de een of andere manier worden gepest. Voor een ouder is elke vorm van pesten van een eigen kind ernstig.

Of er nu meer of minder wordt gepest dan ‘vroeger’ valt niet te zeggen. Verwacht zou mogen worden dat het er nu minder wordt gepest, afgaande op de oordelen van de directeuren over de effectiviteit van de aanpak op de eigen school. Weliswaar zijn er over de effectiviteit van allerlei maatregelen tegen pesten nog weinig ‘harde’ ge-

gevens, maar in ieder geval is men zelf in het algemeen behoorlijk tevreden over de maatregelen om pesten aan te pakken – met uitzondering van de pesttest. 80% van de directeuren vinden de eigen aanpak zelfs effectief of zeer effectief. Opvallend is wel de aard en het grote aantal methoden en programma's die hierbij worden genoemd. 'Opvallend', omdat slechts in enkele gevallen gebruik wordt gemaakt van programma's met 'effectiviteitspotentie' (Baar, Wubbels & Vermande, 2007). De mate waarin thans methoden worden gebruikt om pesten aan te pakken is ook opvallend in vergelijking met 10 jaar geleden. Eind jaren negentig gaf ruim de helft van de leraren van basisscholen in Nederland aan geen methode te gebruiken (Hattum, 1997). Nu lijkt op vrijwel elke basisschool wel een methode te worden gebruikt. Ouders zijn negatiever over de effectiviteit, maar ook dit kan te maken hebben met het gegeven dat bij een vrij groot aantal reagerende ouders het eigen kind wordt gepest. De ouderraden en medezeggenschapsraden waarvan deze ouders deel uitmaken zijn volgens de ouders minder negatief in hun oordeel.

Hoewel volgens de directeuren en de raden dus veel basisscholen een effectieve aanpak van pesten lijken te hebben met een pestprotocol, vertrouwenspersoon en specifieke methoden en werkwijzen, geven de aard van de door de directeuren naar voren gebrachte knelpunten in de aanpak aan dat er op basisscholen ook ernstige problemen zijn in de feitelijke aanpak. De bevinding dat 14 van de 62 directeuren aangeven dat eigen leerkrachten zich niet houden aan afspraken of onvoldoende expertise en vaardigheden hebben, geeft te denken. Dit wijst er op dat mogelijk de aanpak op papier of bij het merendeel van de leerkrachten goed is, maar bij een aantal leerkrachten toch tekort schiet. Ook de communicatie met de ouders lijkt op sommige basisscholen een knelpunt te zijn. De diversiteit van de door ouders naar voren gebrachte knelpunten suggereert dat de onvrede van ouders over de aanpak van pesten niet te herleiden is tot een enkele oorzaak. Mogelijk zijn de signalen die bij de NKO binnenkomen de optelsom van uiteenlopende problemen in de aanpak van pesten.

De bevindingen over knelpunten in de aanpak van pesten op grond van de vragenlijstgegevens roepen de vraag op hoe effectieve scholen het wat dit betreft doen. In het volgende deel beschrijven we in meer detail de praktijk op zes effectieve scholen.

4 Zes effectieve scholen

Vooraf

Op grond van de 64 reacties van de schoolleiders zijn de zes meest succesvolle in de bestrijding van pestgedrag geselecteerd. Geselecteerd zijn de scholen die volgens de directeuren *laag* scoren op het voorkomen van verschillende pestvormen en *hoog* scoren op effectiviteit van aanpak pestbestrijding.

In tabel 4 zijn de zes scholen uitgesplitst naar een aantal achtergrondkenmerken.

Tabel 4 De zes geselecteerde effectieve scholen

school	Denominatie	Sted.	Inwoner aantal	Lln.aantal	1.00 lln
A	openbaar	Weinig stedelijk	30.000 – 60.000 inwoners	< 150 leerlingen	70% - 85%
B	RK	Niet- stedelijk	< 30.000 inwoners	150 - 300 leerlingen	> 85%
C	PC	Weinig stedelijk	< 30.000 inwoners	< 150 leerlingen	> 70%
D	RK	Weinig stedelijk	30.000 – 60.000 inwoners	< 150 leerlingen	70% - 85%
E	PC	Niet- stedelijk	< 30.000 inwoners	150 - 300 leerlingen	> 85%
F	RK	Weinig stedelijk	< 30.000 inwoners	< 150 leerlingen	< 70%

Uit tabel 4 blijkt dat de zes geselecteerde scholen niet uit de grote steden komen: zij zijn gevestigd in weinig of niet stedelijke gebieden. Verder zijn het kleine tot zeer kleine scholen: geen van de scholen heeft meer dan 300 leerlingen. Evenmin zijn het basisscholen met veel ‘kansarme’ kinderen. Bij de eerste selectie was er één basisschool uit een middelgrote gemeente geselecteerd. Maar de directeur van deze school vond zijn school bij nader inzien toch niet effectief.

Via telefonische interviews met de directeur of een ander lid van het team en een ouder die deel uitmaakt van de ouderraad of MR zijn gegevens verzameld over de feitelijke aanpak van pesten. Bij de interviews is een interviewleidraad gebruikt die

vooraf werd toegestuurd. Voor elke school is op grond hiervan een geautoriseerde (geanonimiseerde) beschrijving gemaakt van de aanpak van pesten.

4.1 Beschrijvingen van de zes scholen

School A

Situering en aard van de school

Volgens de geïnterviewde locatiedirecteur kenmerkt de school zich als een kleine (openbare) plattelandsschool. De school telt 39 leerlingen en vier leerkrachten. Ouders, leerkrachten en leerlingen kennen elkaar allemaal goed. Er wordt weinig gepest dit zou verband houden met het gegeven dat de ouderbetrokkenheid groot is. Bij ernstigere incidenten worden de ouders hiervan op de hoogte gesteld.

De school heeft veel ruimte om te spelen (speelplaats en voetbalveld). Hier is altijd toezicht als de leerlingen buiten zijn. De leerlingen hebben echter wel genoeg ruimte om medeleerlingen te ontlopen, als ze daar even geen zin in hebben. Ook dit kan positief werken op voorkomen van pesten.

De geïnterviewde ouder, die voor de school de PR verzorgt, benadrukt ook het kleinschalig karakter en de rust die de school ademt. Kleinschaligheid heeft tot gevolg dat contacten intensief en langs korte lijnen verlopen. Ongewenst gedrag valt gelijk op en het team, maar ook de ouders zijn er op gespist om dit gelijk in de kiem te smoren.

Een nadeel van kleinschaligheid is dat leerlingen minder keuze hebben voor vriendjes. Om pesten tegen te gaan en te voorkomen is volgens deze vader kleinschaligheid juist wel bevorderlijk.

Hij benadrukt meer dan eens dat de kinderen op school hele gewone kinderen zijn, die elkaar ook wel pesten. Het oplossen daarvan en het voorkomen gebeurt op deze school sneller, omdat de communicatielijnen tussen ouders, leerkrachten en leerlingen zo kort zijn.

De ouders zijn nauw betrokken bij de school en dat wordt ook van hen verwacht, maar aan de andere kant kiezen de ouders daar ook zelf voor. Hij heeft de indruk dat hierdoor een positieve spiraal ontstaat die negatief gedrag snel tegengaat. Alle betrokkenen werken daar actief aan mee.

Zijn twee kinderen zaten eerst op een andere school. De oudste heeft een rugzak in verband met een autistische stoornis. Zijn beide kinderen hebben het heel goed op deze school.

De aanpak van pesten

Om pesten aan te pakken maakt de school gebruik van:

- Anti-pestenkalender.
- “Doe je best”- regels.
- Excuses aanbieden.
- Pestprotocol.
- Vertrouwenspersoon.

De locatiedirecteur zegt dat de school zo'n twee jaar met de Anti-pestenkalender heeft gewerkt. Men doet het nu niet meer, omdat de leerlingen alle in het materiaal behandelde regels al een keer gehad hebben. De kalender bevat per maand een centrale spreuk of thema. Het zijn thema's over eerlijk spel (niet uitsluiten bij gym), roddelen, 'eerst tot 10 tellen' etc. De kalender bevat ook tips voor de leerkrachten. Deze methode werd aan de ouders op een ouderavond gepresenteerd, zodat ook de ouders hiervan op de hoogte zijn. Toen men er in de les mee werkte, deden de leerkrachten dat een maand lang met een wekelijkse frequentie. Verder kwam de kalender aan de orde als daar aanleiding voor was, als er een incident was, dat aansloot bij het thema.

De (kleine) school beschikt over twee exemplaren van de kalender. Een exemplaar wordt bij behandeling meegenomen naar de klas

De “Doe je best”- regels worden momenteel wekelijks in de klas aan de orde gesteld. De leerkrachten gebruiken in de klas thema's die met deze regels te maken hebben. Ze maken leerlingen opmerkzaam als ze de regels overtreden. Thema's gaan over eerlijkheid, veiligheid etc. In vergelijking met de Anti-pestenkalender merkt men dat een week voor een thema wel erg kort is, een week is zo voorbij. Bij de Anti-pestenkalender staat een thema een maand lang centraal. In vergelijking met de Anti-pestenkalender proberen de leerkrachten de regels dichterbij de leerlingen te brengen. Exemplaren van de Anti-pestenkalender kwamen vooral in de klas als de thema's behandeld werden. Deze wekelijkse regels zijn de hele week in de school en klas aanwezig, bijvoorbeeld in de vorm van posters.

Bij incidenten op school laat men leerlingen, die daarbij betrokken zijn, het gebeurde onder woorden brengen en zo nodig excuses aanbieden. Leerkrachten nemen dan

geen genoeg met een opmerking van de leerling als ‘dat weet ik niet’. Met leerlingen van de lagere groepen (1 tot en met 4) gebeurt dit door met hen te praten (eventueel tekenen).

Vanaf groep 5 schrijven de kinderen het voorval op. Het is de bedoeling dat de leerlingen hun *eigen* verhaal geven en niet alleen het door de leerkracht gewenste verhaal. Dit kan inhouden dat leerkrachten inzicht krijgen dat ze daarvoor nog niet hadden. Leerlingen kunnen op deze manier aangeven dat ze agressief worden, bijvoorbeeld omdat ze zich buitengesloten voelen. In dit soort gevallen komt het wel voor dat leerlingen bij het spelen in zekere mate begeleid worden: ‘zoek die betrokken andere leerling maar even niet op’.

De teamleden zijn hierop niet specifiek getraind, maar bespreken hun ervaringen wel vaak binnen het team.

Het pestprotocol is verplicht voor een school. Het is grotendeels overgenomen van andere scholen. Het pestprotocol vervult een slapende functie, is bij weten van locatiedirecteur nog nooit gebruikt. Ouders kunnen het wel inzien als ze dat willen.

Als vertrouwenspersoon heeft de school de dominee uit de buurt gevraagd, omdat men gezien de geringe omvang van het team geen leerkracht daarvoor wilde vragen. Deze dominee uit de buurt verzorgt ook de levensbeschouwing op school. Voor zover de locatiedirecteur weet, is nog nooit gebruik gemaakt van de vertrouwenspersoon.

Historie

Hoewel er op school niet veel gepest wordt, kwam de school tot deze manieren van aanpak, omdat de school duidelijk kiest voor een preventieve aanpak. In het verleden is er wel eens een incident geweest met leerlingen die van een andere school kwamen, omdat ze dáár gepest werden. Het werd duidelijk dat tegen de betrokken kinderen gezegd was dat ze goed voor zichzelf moesten opkomen en moesten terugschoppen als dat nodig was. Met de betrokken ouders is toen besproken dat dat op deze school niet getolereerd wordt.

Het openbaar bestuur bood zo’n vijf jaar geleden aan alle scholen van het bestuur de Anti-pestkalender aan. Dit stond destijds in het teken van acties tegen zinloos geweld. Alle scholen van het bestuur kregen ook een tegel met een lieveheersbeestje. Na een jaar ermee gewerkt te hebben, werd het gebruik door de leerkrachten minder.

De “Doe je best”- regels heeft de school zelf samengesteld. Na twee jaar werken met de anti-pestenkalender kenden de (oudere) leerlingen de thema’s al en vond men het tijd voor een andere aanpak. Een leerkracht is toen zelf gaan zoeken naar weekregels die aan de orde gesteld kunnen worden. De leerkracht heeft hiervoor o.a. de methode ‘Oeps’ gebruikt.

Deze manier van werken wordt in het team besproken en zo nodig aangepast.

De methode om leerlingen zelf een incident onder woorden te laten brengen heeft men zelf ontwikkeld. Drie jaar geleden is men gaan zoeken hoe men met ongewenst gedrag zou kunnen omgaan. Vanuit ervaringen van andere scholen kwam men op deze werkwijze.

De ouder

Volgens geïnterviewde vader speelde in de tijd dat de Anti-pestenkalender met maandelijks thema’s gebruikt werd, een incident met vervelend gedrag ten aanzien van zijn oudste dochter. Met deze methode signaleerde de school het incident. Hem viel op dat kinderen hierover veel thuis vertelden en dat de gepresenteerde ideeën van toen nu nog na-ijlen. Volgens hem is het een goede methode.

Over “Doe je best”- regels hoort de vader minder, dat zou kunnen komen omdat er nu geen incident met één van zijn kinderen speelt zoals ten tijde van de Anti-pestenkalender. Hij vindt dat hij verder weinig kan zeggen over een kwaliteitsverschil tussen deze regels en de kalender, hij hoort er gewoon te weinig over.

Het opschrijven van een incident gekoppeld aan excuses lijkt hem een heel verstandige aanpak om kinderen zo te confronteren met hun eigen gedrag. Hij kent deze aanpak uit het speciaal onderwijs. Met zijn eigen kinderen heeft hij er overigens geen ervaring mee.

Buiten dat het pestprotocol in de schoolgids staat, heeft hij er geen ervaring mee.

Over een vertrouwenspersoon heeft de vader ook nog nooit iets gehoord.

Effectiviteit

Over effectiviteit valt volgens de locatiedirecteur te zeggen dat de school heel bewust bezig is met preventief beleid. Kinderen worden er bij herhaling op gewezen dat pesten vreselijk is en dat het melden van pesten geen klikken hoeft te zijn.

Er bestaat intensief contact tussen school en ouders en leerlingen. Uit dit contact maakt de directeur op dat er weinig gepest wordt op school en dat pesten de leerkrachten niet ontgaat.

Over effectiviteit merkt de vader op dat de kinderen het op school naar hun zin hebben. Vanwege pesten stappen geen leerlingen over naar een andere school, sterker nog één leerlinge die toch van school was gegaan, kwam weer terug omdat ze bij de nieuwe school niet aardde. Nu ze weer terug is, gaat het weer goed met haar.

De vader acht het zo goed als onmogelijk dat er onopgemerkt langdurig gepest kan worden.

Concluderend

De school is klein, rustig en de communicatie tussen leerkrachten, leerlingen en ouders is goed. Iedereen kent elkaar. De school is gericht op preventie van pesten, hoewel er niet veel gepest wordt. Dat de lijnen tussen leerkrachten, ouders en leerlingen kort zijn (iedereen kent elkaar) werkt mee dat pesten snel kan worden aangepakt. De school beschikt over veel speelruimten, zodat kinderen elkaar ook even kunnen ontlopen.

Specifiek voor deze school is dat de school leerlingen op hun eigen manier onder woorden laat brengen hoe een incident in hun eigen beleving gelopen is – en dit met elkaar te bespreken.

School B

Situering en aard van de school

Het betreft een middelgrote traditionele (RK) dorpsschool met 180 leerlingen, 12 leerkrachten (gemixt qua leeftijd, allemaal vrouwen, ook parttimers). De school is de enige school in de omgeving. Mede door de traditionele setting van de school is er een grote ouderbetrokkenheid ('iedereen kent elkaar'). In het dorp is weinig import en er zijn nauwelijks of geen allochtonen. De ouders hebben vaak zelf ook op deze school gezeten, soms de grootouders ook nog.

Aanpak van pesten

Om pesten aan te pakken maakt de school gebruik van:

- Kringgesprekken.
- Signaleren pestgedrag.
- Bovenschools overleg.
- Afname van een leerlingtevredenheidslijst.
- Pestprotocol.
- Vertrouwenspersoon.

Volgens de geïnterviewde adjunct-directeur, tevens vertrouwenspersoon houden de leerkrachten iedere dag een kringgesprek om de sfeer in de klas te optimaliseren. Hierin wordt ook op emotionele zaken van de leerlingen ingegaan, dus ook op vervelende zaken zoals pesten. Pesters en gepesten brengen echter hun eigen gedrag niet zo snel uit zichzelf naar voren. Gepeste leerlingen voelen zich vaak onzeker, zijn bang voor represailles. In de kringgesprekken kunnen de leerkrachten op een wat abstracter niveau de leerlingen laten nadenken over onwenselijk gedrag.

Leerkrachten spreken binnen het team elkaar er op aan, met het doel om pesten te signaleren. Ook kijkt men hoe er het beste met ongewenst gedrag omgegaan kan worden. De leerkrachten communiceren erg open met elkaar, de docenten beschouwen het niet als bedreigend om collega's te wijzen op verbeteringen of zelf tips te krijgen. Het team heeft hiervoor geen training gehad. De open communicatie onder teamleden is toegenomen sinds men, vanaf een jaar geleden, werkt met doorgaande lijnen: teamleden zijn allemaal op de hoogte van wat er in de klassen van de collega's gebeurt. Er zijn veel bezoeken bij elkaar in de klassen.

De leerlingen weten door de open docentencommunicatie dat, hoewel leerkrachten verschillend kunnen reageren op ongewenst gedrag, de leerkrachten wel op één lijn zitten. Ook dit werkt bevorderlijk om pesten tegen te gaan.

Mocht het nodig zijn dan wijzen de leerkrachten de ouders op het gedrag van hun kinderen. De grote ouderbetrokkenheid heeft zowel nadelen (bijvoorbeeld vooroordelen: 'ons kent ons'), als ook voordelen, de lijnen zijn kort als men ouders wil aanspreken.

Vier keer per jaar heeft de adjunct-directeur vanuit haar bestuur overleg met haar collega-contactpersonen. Binnen dit overleg bespreekt zij de situatie bij haar op school. Vervolgens koppelt zij het besprokene weer terug naar haar team.

De school stelt iedere maand één schoolregel centraal (momenteel is dat de regel 'Eerlijk duurt het langst'). Vanwege de grote ouderbetrokkenheid, zijn ouders ook goed op de hoogte van deze regels.

Twee jaar geleden is de school begonnen met de (anonieme) afname van een leerlingtevredenheidslijst. Vervolgens heeft men de negatieve aspecten die daarin naar voren kwamen, binnen het team en daarna ook in de groepen aan de orde gesteld. Dit jaar neemt men de lijst weer af en kan men die met die van twee jaar geleden vergelijken. De resultaten worden in teambijeenkomsten besproken en er wordt een plan van aanpak gemaakt.

De leerlingen weten dat de school de uitslag serieus neemt en dat aan negatieve resultaten gewerkt zal worden.

De school beschikt ook over een pestprotocol, maar dat hoeft men weinig te gebruiken. Vorig jaar één keer en dit jaar helemaal nog niet. Het is echter wel goed dat leerkrachten, ouders en kinderen weten dat het er is. Het protocol wordt op de ouderavonden besproken, ouders weten dan wat de procedure is. Dit werkt goed ook vanwege de grote ouderbetrokkenheid.

Ouder

De geïnterviewde ouder, tevens lid MR, gaat in op de achtergronden van de eerder genoemde vormen van de bestrijding van pestgedrag. De school kwam tot het instellen van de kringgesprekken, hoewel er niet echt een aanleiding toe was. Wellicht heeft het te maken met de (RK) overtuiging van de school en het feit dat ook het bestuur deze ontwikkelingen heeft bevorderd.

Het bestuur verplicht de scholen tot het aanstellen van een contactpersoon (vertrouwenspersoon).

De school werkt met een pestprotocol, omdat daarmee voor iedereen duidelijk is waar men zich aan dient te houden. Zo kan je ouders, leerlingen en collega's erop aan spreken. Verder merkt de ouder op dat het bestuur de scholen stimuleert het pestgedrag aan te pakken en te voorkomen. Voor het vaststellen van een pestprotocol was geen directe aanleiding, maar voorkomen is beter dan genezen. Als school dien je je verantwoordelijkheid te nemen voor alles wat er gaande is en het pesten kan daar een punt in zijn.

Effectiviteit

Over de effectiviteit merkt de adjunct-directeur op dat als mensen van buiten op school komen, er steeds opgemerkt wordt dat er op school zo'n prettige sfeer hangt, dat de leerkrachten goed communiceren. Het valt op dat er weinig of geen spanningen hangen.

De ouderbetrokkenheid op deze traditionele dorpschool is groot. De communicatie tussen team en ouders is goed.

Over effectiviteit zegt de ouder dat alles goed werkt. Als er problemen zijn, worden deze besproken. Ook gaan leerlingen naar hun onderwijzers toe als er problemen

zijn. Dit wordt niet als klikken gezien en dat wordt ook zo uitgedragen naar leerlingen en ouders.

Concluderend

Het dorpse karakter werkt positief op de schoolsfeer en de mate van ouderbetrokkenheid. Iedereen kent elkaar en er is een goede communicatie binnen het team en met de ouders. Het dagelijkse kringgesprek, het centraal stellen van één schoolregel en de leerlingtevredenheidslijst gebruiken de leerkrachten om verschillende zaken in een open sfeer aan de orde te stellen. Problemen worden snel gezien en besproken.

School C

Situering en aard van de school

De geïnterviewde IB-er van de school typeert de school als een kleine PC school (35 leerlingen, 6 leerkrachten, 3 klassen: groep 1/2/3; groep 4/5; groep 6/7/8). Het is een plattelandsschool, geen dorpsschool. Leerlingen komen uit 20 gezinnen van boerderijen in de omgeving. Op school zitten veel broertjes en zusjes van elkaar. Dit houdt in dat men bij incidenten ook snel hoort dat die er zijn. Er is veel onderling contact, al kan het ook voorkomen dat één gezin juist *minder* geaccepteerd wordt. Er wordt op school weinig gepest.

Omdat er zo weinig kinderen op school zijn, zijn kinderen socialer in die zin dat ze eerder met oudere en jongere kinderen omgaan (als een kind uit de eerste groep op het schoolplein valt, is het niet uitzonderlijk dat een leerling uit groep 8 deze peuter helpt).

Ook zijn deze plattelandskinderen in vergelijking met stadskinderen in sommige opzichten wat minder ver in hun ontwikkeling, zijn nog wat meer kind. Bijvoorbeeld: in groep 8 gebuikt nog geen enkel meisje make-up. Ook het dragen van merkkleding, wat in steden vaak aanleiding geeft tot pesten, speelt niet op deze school.

Volgens de geïnterviewde voorzitter van de oudercommissie die momenteel twee kinderen op school heeft, komt het goede schoolklimaat doordat het zo'n kleine school is. De kinderen zijn afhankelijk van elkaar, ze moeten altijd weer met elkaar kunnen spelen. Iedereen kent iedereen bij naam, niemand is anoniem. Het komt vaak voor dat jongere kinderen met oudere kinderen spelen. Ook signaleert zij dat oudere kinderen (vooral meisjes) de jongeren helpen.

Volgens deze moeder komt pesten vooral voor als een kind anders is of als een kind buiten de groep valt en dat komt op deze school weinig voor. Er zijn wel kinderen

die wat buiten de groep vallen, zoals bijvoorbeeld de ‘rugzakjes’. Destijds gold dat voor haar eigen zoon die nu in het SBAO zit. Deze jongen is echter nooit echt gepest.

De aanpak van pesten

Voor de aanpak van pesten maakt de school gebruik van:

- De methode ‘Beter omgaan met jezelf en de ander’.
- Klassengesprekken.
- Pestprotocol.

Volgens de IB-er werkt men sinds vijf jaar met ‘Beter omgaan met jezelf en de ander’. Deze methode wordt door de leerkrachten wekelijks in de les aangeboden, al is dat de laatste tijd wat minder. Dit, omdat er de laatste tijd weer meer aandacht voor andere vakken en onderwerpen is ontstaan.

Met ‘Beter omgaan met jezelf’ leren leerlingen zich in elkaar te verplaatsen: ‘Hoe zou jij het nou vinden als ...’.

De school kwam aan ‘Beter omgaan met jezelf en de ander’, omdat de gemeente alle scholen in de gemeente aanbood een methode sociaal-emotionele ontwikkeling aan te schaffen. Deze school heeft toen gekozen voor ‘Beter omgaan met jezelf’. Dit was destijds een van de eerste methodes op dit gebied.

Met klassengesprekken proberen de leerkrachten ongewenst gedrag (waaronder pesten) vóór te zijn. Pesten komt vooral voor als kinderen anders zijn. Op zich komt dat niet zo heel veel voor op deze kleine school, maar recent speelde dat toch met een geadopteerde leerling. Dit is toen in de klas besproken en is het niet tot pesterijen gekomen. Ook sluit men op deze PC school wel aan bij Bijbelverhalen om zodoende aandacht voor pesten te vragen.

Hoe het precies werkt, weet de IB-er niet, maar het blijkt dat als je in de klas over pesten praat, het pesten ophoudt. Of dit nu komt, omdat de pesters tot inkeer komen of vanwege de aandacht die er aan besteed wordt of iets anders, dat is niet duidelijk. Klassengesprekken zijn er al zo lang als de IB-er op deze school werkt, dus al meer dan tien jaar.

Aan het begin van de week komen alle leerlingen samen bij de weekopening en dan kunnen er ook pestincidenten aan de orde worden gesteld. Als alle teamleden en leerlingen bij elkaar zijn, kan een incident van alle kanten belicht worden.

De IB-er werkt al tien jaar op deze school en het pestprotocol is volgens haar nog nooit gebruikt. Het pestprotocol werd destijds door het Rijk verstrekt.

Ouder

De geïnterviewde moeder is voorzitter van de oudercommissie. Zij zegt over de methode 'Beter omgaan met jezelf en de ander' dat in dit kader binnen school overall schoolregels hangen. Via haar kinderen heeft zij er thuis overigens niet veel van gemerkt.

De moeder denkt ook dat het praten van de leerkrachten in de klassengesprekken goed helpt om pesten de kop in te drukken. Vier jaar geleden was er een kwestie tussen twee meisjes en dat hebben de leerkrachten door veelvuldig praten de wereld uitgeholpen. Dit praten waardeerden de meisjes aanvankelijk schijnbaar niet zo erg. De ene stak na het gesprek met de leerkracht de tong naar haar uit. Uiteindelijk hebben de gesprekken toch wel geholpen met als resultaat dat één van de betrokken leerlingen niet van school is gegaan. De gesprekken gingen tussen de betrokken leerlingen en de leerkracht maar ook in de hele groep. In die tijd is ook veel met de ouders van de betrokken leerlingen gepraat.

Ook de moeder weet weinig van het pestprotocol: er is nog nooit een leerling geschorst.

Effectiviteit

Over de effectiviteit zegt IB-er dat de goede sfeer op school komt doordat ouders, leerkrachten en leerlingen elkaar zo goed kennen. Voor de IB-er is het ondenkbaar dat pestgedrag langdurig onopgemerkt blijft. Als er wat gebeurt, wordt er snel opgetreden.

Over effectiviteit zegt de oudercommissievoorzitter dat er op school weinig gepest wordt. Er zullen wel kleine pesterijtjes zijn, maar daar merkt zij weinig van: 'De kinderen komen altijd weer met elkaar uit school aanlopen of fietsen'.

Concluderend

Op deze kleine plattelandsschool is er een goede communicatie met de ouders en is er veel onderling contact tussen jongere en oudere leerlingen. Vooral vanwege de bekendheid met elkaar (ouders, kinderen, leerkrachten) wordt er weinig gepest. Als er een incident is, blijkt bespreking in de klas voldoende te zijn om het te laten stoppen.

School D

Situering en aard van de school

Het betreft een kleine (37 leerlingen, vijf parttime leerkrachten) RK plattelandschool. De school ligt in een kleine gemeenschap en betreft ook leerlingen uit de plattelandsomgeving. Binnen de woonomgeving en ook op school kent iedereen elkaar. Dit heeft tot gevolg dat communicatielijnen heel duidelijk en kort zijn en dat pesten op school weinig kans krijgt.

De geïnterviewde groepsleerkracht, tevens plaatsvervangend directeur, is enthousiast over de teamsamenstelling, die positief doorwerkt naar de kinderen. Het team vormt samen één lijn. Natuurlijk zijn verschillende methoden en handreikingen daarbij goede hulpmiddelen.

Het geïnterviewde ouderraadslid, tevens moeder, benadrukt ook dat de omvang van de school heel belangrijk is, alle leerkrachten kennen alle leerlingen en hun ouders. De school is zo klein dat alle leerlingen binnen het hele team besproken worden. Hierdoor spreken de leerkrachten elkaar er ook op aan hoe met de leerlingen wordt omgegaan. Het team is steeds in staat om negatieve aspecten van leerlingen in iets positiefs om te zetten.

De moeder zou zich voor kunnen stellen dat de school ook als te klein, te eng, wordt ervaren. Toen ze zelf op deze school zat, waren er maar twee leerkrachten ‘die de school waren’ en dat vindt ze toch te klein. Op het moment kent ze overigens geen voorbeelden van leerlingen en ex-leerlingen die daar onder lijden.

Kenmerkend voor de school is dat leerlingen elkaar helpen. Op het schoolplein spelen alle leerlingen tegelijk buiten. Daarvoor helpen de oudere leerlingen de jongere met de schoenen en jassen aantrekken. Dit hulpgedrag is kenmerkend voor de school. Het elkaar helpen vindt de moeder vooral positief voor de jongste kinderen. Voor de wat oudere leerlingen is het ook wel goed dat ze activiteiten ondernemen buiten de school, anders wordt hun wereld wellicht iets te klein.

Twee jaar geleden is er op school een nieuwe directeur gekomen, die meer aandacht aan pestbestrijding ging besteden. Als ouder kan ze echter geen groot verschil zien tussen voor en na de komst van de nieuwe directeur. Het is vooral de samenwerking binnen het gemêleerde (oud en jong) team dat een goede uitwerking heeft op het bestrijden en voorkomen van pestgedrag.

De aanpak van pesten

Voor de aanpak van pesten maakt de school gebruik van:

- Ajodact.
- KIIK op sociale competenties.
- Coöperatief leren.
- Pestprotocol.
- Vertrouwenspersoon.

De school gebruikt Ajodact, omdat een vorige directeur die mappen ooit heeft aangeschaft. Ajodact omvat een aantal mappen met handreikingen die gebruikt kunnen worden als pestgedrag voorkomt. Voor zover de leerkracht weet, wordt er momenteel van deze handreikingen geen gebruik gemaakt. Als men pestgedrag constateert, spreekt men de betrokken kinderen er gelijk op aan en wordt er wat aan gedaan. Leerkrachten wijzen de leerlingen erop dat ze respectvol met elkaar moeten omgaan. Omdat de school zo klein is, heeft men pestgedrag gelijk door. Ajodact heeft verschillende mappen, voor pesten, maar ook voor bijvoorbeeld rouwverwerking.

In het kader van ‘KIIK op sociale competenties’ vullen leerlingen (digitaal) vragen in over hun sociale competenties. Deze methode heeft men sinds een jaar, op advies van de schoolbegeleidingsdienst. De school vroeg deze dienst om advies. De school heeft een aantal methoden bekeken. Na uitgebreid overleg met het team, is de methode gekozen als beste voor onze school.

Het programma biedt de leerkrachten direct verschillende uitdraaien over de leerlingen. De leerkrachten analyseren de uitkomsten. Als zich hierbij problemen aftekenen, gaan de leerkrachten met de leerlingen praten. Het computerprogramma is zeer gebruikersvriendelijk. In sommige gevallen wordt, als er grotere problemen aan het licht komen, externe hulp gezocht. De leerkrachten vinden het prettig om met deze methode te werken.

Coöperatief leren is een methode overstijgende aanpak die gericht is op het stimuleren van communicatie tussen leerlingen. Leerlingen werken in verschillende koppels. Met behulp van twee kringen (binnen- en buitenkring) ontstaan steeds wisselende tweetallen waarin kinderen elkaar binnen één minuut bijvoorbeeld een onderwerp moeten uitleggen of iets moeten zeggen. Dit kan gaan over cognitieve zaken, maar ook over ‘sociaal-emotionele ervaringen’, zoals wat je in het weekend hebt gedaan. Op deze manier leren kinderen met alle andere medeleerlingen omgaan, vooral met medeleerlingen waarmee ze niet zo snel contact zouden hebben.

Onlangs moesten kinderen met elkaar klussen (op het schoolplein, tegels sjouwen). De leerkracht vond het heel opvallend dat kinderen dit vaak in tweetallen deden die in haar beleving niet zo voor de hand lagen: Twee kinderen die elkaar niet zo goed kennen, werken wel samen. Dit zou een gevolg kunnen zijn van coöperatief werken. ‘Coöperatief leren’ doet men op aanraden van de schoolbegeleidingsdienst, de cursus daarvoor zat in hun cursusaanbod. Het was binnen het team een goede opfriscursus die voldeed aan de behoeften.

Het pestprotocol ligt er voor als dat nodig is, maar is nog nooit gebruikt. Het pestprotocol is binnen het team opgesteld.

Een ouder die vroeger een kind op school had en nog steeds nauw bij de school betrokken is, is vertrouwenspersoon. Het aanstellen van een vertrouwenspersoon is verplicht vanuit het bestuur. De leerkracht weet niet of er van haar diensten gebruik gemaakt is.

Ouder

Het geïnterviewde ouderraadslid kent Ajodact niet.

Het bespreken van de uitkomsten van ‘KIJK op Sociale Competentie’ spreekt haar kinderen bijzonder aan. Ze heeft de indruk dat op deze manier veel kwesties met elkaar besproken worden, zodat conflicten met praten worden voorkomen of worden opgelost. Deze methode besteedt uitdrukkelijk ook aandacht aan buitenbeentjes.

Voor zover het ouderraadslid weet, vinden de leerlingen het coöperatief leren heel leuk. Bij coöperatief leren werkt men ook met een tutorsysteem. Het is echter niet zo dat altijd dezelfde (goede) leerlingen tutor zijn. Leerlingen zijn bij toerbeurt tutor en dat ervaren ze heel positief. Het leren met dit systeem gebeurt op een hele speelse manier, leerlingen vinden het leuk hiermee bezig te zijn. (Bijvoorbeeld kaartjes met een woord erop en dan kijken wie het eerst het woord kan lezen.)

Ook volgens het ouderraadslid is van het pestprotocol nog geen gebruik gemaakt. Wel is het besproken in de ouderraad, in de algemene jaarvergadering en staat het in de schoolgids. Het ouderraadslid vindt dit heel belangrijk omdat iedereen zich op school zo veilig kan voelen.

De ouder weet niet wie de vertrouwenspersoon is en weet ook niet of daar ooit gebruik van gemaakt is. Ze denkt van niet.

Effectiviteit

Over de effectiviteit zegt de groepsleerkracht dat de school zo klein is, dat men de indruk heeft dat het team alle vormen van pesten snel door heeft.

Het komt wel voor dat ouders de leerkrachten opmerkelijk maken op pestgedrag dat de leerkrachten nog niet zagen. Dan worden de betrokken kinderen extra in de gaten gehouden, bijvoorbeeld bij het buiten spelen.

Het ouderaadslid vindt dat de goede sfeer op school blijkt uit de populariteit. Uit de omgeving gaan veel kinderen naar deze RK school, ook andersdenkenden. Slechts een klein aantal gereformeerden kiest vanwege de denominatie voor een andere school.

De school is goed, omdat er veel toezicht is.

Als de ouder met andere bevriende ouders praat, is dat vaak heel positief. Ze kent geen leerlingen die problemen hebben, ook niet bij de overgang naar het VO. Ook zorgleerlingen met een rugzak kunnen op school goed meekomen. Daar komt bij dat de leerprestaties van de leerlingen goed zijn.

Concluderend

Iedereen kent iedereen op deze kleine plattelandsschool. De communicatielijnen zijn kort – in het team en met de ouders. De geringe omvang van de school en de goede teamsamenstelling zijn mede debet aan het weinige pesten en vergemakkelijkt het bestrijden van pestgedrag. Als kinderen pesten, worden zij er direct op aangesproken. Ook de leerkrachten spreken elkaar er op aan. Coöperatief leren wordt door deze school ingezet als middel om pesten te voorkomen.

School E

Situering en aard van de school

De PC school ligt in een dorp en heeft 230 leerlingen en 17 leerkrachten.

De school staat in de omgeving goed bekend, in het bijzonder door de remedial teaching (RT) en het hoogbegaafdenbeleid. Maar het is niet zo dat men van heinde en verre naar deze school komt. De school is een doorsnee dorpsschool.

De ouderbetrokkenheid op school is vrij groot.

De geïnterviewde ouder, tevens MR-voorzitter, merkt op dat in de buurt waarin de school staat, wel de wat beter gesitueerden wonen. Vandaar dat de school toch een wat elitair karakter heeft. Alloctonen zijn er in het dorp nauwelijks, wel Molukkers, maar die wonen in een andere buurt en gaan daar naar school.

De geïnterviewde ouder is ook van mening dat er op school weinig gepest wordt, al heeft ze geen vergelijkingsmateriaal met andere scholen. Als er wel gepest wordt, wordt dat vaak snel en goed opgelost.

De aanpak van pesten

Voor de aanpak van pesten maakt de school gebruik van:

- Trefwoord.
- Coöperatief werken.
- Een doos - en Een huis vol gevoelens.
- Kanjertraining.
- Werken met drama.
- Sovatraining.
- Vertrouwenspersoon.
- Pestprotocol.

Volgens groepsleerkracht, tevens inval RT-er, richt de school zich in het bijzonder op het stimuleren van communicatie tussen leerlingen. Daarbij is men gericht op het voorkomen van pesten.

Trefwoord is een methode voor godsdienstonderwijs die zeer regelmatig aan het begin van de schooldagen door alle groepen heen gebruikt wordt (niet alle dagen, maar zeker wel drie van de vijf). De school kwam tot de keuze van de methode 'Trefwoord' vanwege de PC denominatie. Door middel van weekthema's voeren de kinderen gesprekken over hoe je met elkaar omgaat, hoe je met elkaar communiceert. Hierbij komt ook pesten aan de orde. Deze methode wordt schoolbreed gebruikt.

Coöperatief werken, is een methodeoverstijgende werkvorm waarmee leerlingen leren met elkaar om te gaan en te communiceren. Coöperatief werken werd een keer aangeboden door de schoolbegeleidingsdienst en de school zag er wel wat in.

Deze werkvorm wordt in de hele school gebruikt. Het idee erachter is dat als leerlingen met elkaar omgaan ze elkaar minder snel gaan pesten. De werkvorm werkt onder andere met het leren geven van complimenten aan elkaar.

De werkvorm coöperatief werken hanteert het principe van *klassenbouwers* (in de hele klas) en *teambouwers* (groepjes van 4 à 5 binnen een klas).

Een voorbeeld van werken met klassenbouwers is in een rij gaan staan op volgorde van je verjaardag. De leerlingen moeten met alle klasgenoten communiceren over

wanneer ze jarig zijn. Tevens leren de leerlingen daarbij ook iets over de begrippen 'eerder en later'.

Een voorbeeld van werken met teambouwers is een werkvorm die gebruikt werd toen een nieuwe combinatiegroep 5 /6 gevormd werd. De leerkracht had persoonlijke vragen geformuleerd over leerlingen uit respectievelijk groep 5 en groep 6. De leerlingen kregen op papier een vraag over een leerling uit de andere groep en moesten met behulp van vragen aan elkaar uitzoeken wie dat betrof. Voorbeelden van zulk soort vragen zijn: 'Wie zit er op tennis?' of 'Wie heeft drie broertjes?'

Ook zijn er vormen waarbij, bijvoorbeeld, jongens en meisjes met elkaar gaan praten (iets wat leerlingen anders minder snel doen, maar wat de openheid in de klas wel bevordert).

Een ander voorbeeld van het werken met teambouwers is dat leerlingen met elkaar in kleine groepjes dicteewoordjes oefenen. Dit gebeurt ook voor het oefenen van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Een voorbeeld, onder het motto van in een kleine groep durf je soms meer te zeggen dan in de hele klas, kun je om de beurt vragen beantwoorden als: Waar ben jij bang voor? Waar ben jij trots op? Hoe zou jij dit probleem opgelost hebben? Op deze manier werken kan gebeuren naar aanleiding van een verhaal waar een leerling mee komt of een incident in de pauze. Voorwaarde is wel dat datgene wat je in jouw team hebt verteld ook binnen het team moet blijven. Alleen als je het zelf wilt vertellen, mag je het ook in de klas vertellen.

De methoden 'Een doos -' en 'Een huis vol gevoelens', worden regelmatig in de onderbouw gebruikt om kleuters om te leren gaan met gevoelens (jaloezie, verdriet etc.). Hoe men aan de methoden is gekomen, weet de leerkracht niet.

De Kanjertraining is specifiek gebruikt in een groep die al jaren problemen gaf. Naar een methode als de Kanjertraining is men gaan zoeken toen de school problemen had in één klas.

De methode gaat in op hoe je met elkaar omgaat. In de betreffende groep zit een aantal moeilijke kinderen en een aantal weinig weerbare meisjes. In een eerder schooljaar hadden de leerkrachten binnen deze groep al gebruik gemaakt van video-interactie training. Daaruit bleek dat het gedrag van de twee leerkrachten zo af en toe verschillend en niet consequent was.

In het kader van de Kanjertraining moeten leerlingen opdrachten uitvoeren:

- Stevig met twee benen op de grond staan.
- Iemand aankijken als je wat zegt.
- Elkaar complimenten geven.
- Vragen stellen aan elkaar als; waarom deed je vanochtend dat?

- Vertrouwensoefeningen als: elkaar eerst vragen: ben je te vertrouwen? Als daar positief op geantwoord wordt, jezelf achterover laten vallen en de ander vangt je dan op. Dit alleen als je dat durft.

Sterk punt van deze methode is dat ouders er ook bij betrokken worden. De ouders krijgen een ouderavond, waarbij heel duidelijk verteld wordt wat de regels van de school zijn en als kinderen zich niet aan deze regels willen houden, dat dat in het uiterste geval kan betekenen dat ze een andere school moeten kiezen voor hun kind. De ouders krijgen verder regelmatig werk van hun kinderen mee naar huis, met de vraag of ze daarover willen praten met hun kinderen. Ook mogen ze een keer een Kanjertraining meemaken.

De leerlingen geven aan, dat na deze training de veiligheid in de klas is toegenomen.

Het werken met drama wordt alleen door de MR-voorzitter en niet door de groepsleerkracht genoemd.

De sovatraining is voor kleine groepjes kinderen die dat nodig hebben. De sovatraining wordt aangeboden door het samenwerkingsverband WSNS en sinds kort ook door het schoolmaatschappelijk werk.

Voor de functie van vertrouwenspersoon worden ouders gevraagd. Nu is dat een MR-lid, tevens huisarts in het dorp. Over de werkwijze van de vertrouwenspersoon is weinig bekend. De leerkracht weet wel dat de vertrouwenspersoon zo af en toe optreedt, maar wat ze doet weet ze niet, dat is vertrouwelijk. De vertrouwenspersoon is een ouder van de school, MR-lid en tevens huisarts in het dorp.

Een pestprotocol heeft de school wel, maar is voor zover bekend nog nooit gebruikt. Het pestprotocol heeft men zelf met behulp van internet samengesteld.

Ouder

De geïnterviewde ouder, tevens MR-voorzitter, merkt op dat de methode Trefwoord voor godsdienst veel aandacht besteedt aan onderlinge intermenselijke verschillen.

In het kader van coöperatief werken, wordt er veel samengewerkt en er wordt veel gebruik gemaakt van elkaars kwaliteiten.

Bij de methoden ‘Een doos -’ en ‘Een huis vol gevoelens’ was MR-voorzitter niet betrokken. Dit geldt ook voor de Sovatraining en het gebruik van de Kanjertraining. Ze wist wel dat de Kanjertraining voor een lastige klas gebruikt werd.

In de klassen van de kinderen van de MR-voorzitter wordt ook veel aan drama gedaan, wat ook bevorderend werkt om respect voor elkaar te krijgen. Meer respect voor elkaar betekent volgens haar ook dat er minder gepest wordt.

Daarnaast wordt er ook veel gedaan om kinderen positief in het zonnetje te zetten, ieder week staat er één kind centraal, wordt er bijzonder op hem of haar ingegaan: het kind van de week.

Voor zover de MR-voorzitter weet is er van de diensten van de vertrouwenspersoon nog geen gebruik gemaakt. (Maar als het goed is, hoort zij er ook niets van, maar ze heeft wel de indruk dat hiervan nauwelijks gebruik gemaakt wordt).

Door het pestprotocol weten de leerlingen wel heel goed waar ze aan toe zijn. Dat geldt in ieder geval voor haar eigen kinderen, maar kan wellicht verschillen per kind.

Effectiviteit

Over effectiviteit valt volgens een groepsleerkracht moeilijk iets te zeggen. Zij heeft de indruk dat leerlingen (als gevolg van de sfeer op school en de gebruikte aanpakken en methodes) erg open zijn en veel delen en communiceren.

Bij pesten geven leerlingen vaak zelf aan dat ze gepest worden. In dat geval wordt dit gelijk in de klas aan de orde gesteld. Ook komt het voor dat ouders pesten signaleren. Ook in die gevallen wordt gelijk opgetreden.

Het team heeft op school niet de indruk dat het pesten hen door de vingers glipt, 'maar zeker weten doe je dat niet', zegt de groepsleerkracht.

Een ander positief punt in dit verband is dat de ouderbetrokkenheid op school groot is (al heeft leerkracht de indruk dat die in de lagere groepen wellicht wat kleiner wordt, omdat ouders het tegenwoordig drukker hebben).

Over de effectiviteit zegt de MR-voorzitter dat er voor zover zij kan nagaan, er niet veel op school gepest wordt en als dat al zo is, wordt het snel en adequaat opgelost.

Concluderend

Deze wat grotere dorpsschool legt veel nadruk op communicatie tussen leerlingen onderling, en op communicatie met ouders. Bij deze school valt in vergelijking met de andere vijf scholen op dat een vrij groot aantal verschillende maatregelen wordt gebruikt bij de aanpak van pesten: enkele uiteenlopende, op preventie gerichte methoden en ook enkele curatieve methoden. Ook op deze school is de ouderbetrokkenheid groot.

School F

Situering en aard van de school

Het betreft een (RK, Dalton) dorpschool met ruim 150 leerlingen en 11 leerkrachten. In het dorp zijn nog drie andere basisscholen. Op school kent men elkaar: leerkrachten kennen alle leerlingen en meestal ook alle ouders van de school. De ouderpopulatie is zeer gemêleerd: opleidingsniveau loopt van geen opleiding tot universitair geschoold. Er zijn ook ouders die zelf op deze school gezeten hebben. De directeur van de school noemt het een doorsnee school.

De geïnterviewde directeur vindt dat de Daltongedachte preventief kan werken bij het tegengaan van pestgedrag. Belangrijk voor de school is dat leerlingen vanaf groep 1 gewezen worden op de Daltonprincipes.

Daarnaast beschrijft de directeur de school als een 'sfeervolle school' waarin kinderen optimale kansen krijgen om zich te ontwikkelen. De sfeer op school speelt een belangrijke rol, zij het niet in de zweverige zin van het woord. De schoolvisie beschrijft sfeer als iets wat je niet ziet, maar wel ervaart. Verder staat hierover in de schoolvisie: sfeer bestaat uit respect, openheid, rust, zorg voor elkaar, veiligheid en vertrouwen. Dit geldt zowel voor kinderen, ouders als leerkrachten.

De goede sfeer op school blijkt bijvoorbeeld uit hoe men in een gezamenlijke bijeenkomst aan het eind van de maand aandacht besteed aan alle leerlingen die die maand jarig zijn.

Ook de geïnterviewde ouder, tevens vertrouwenspersoon, benadrukt de kleinschaligheid van de school (leerkrachten kennen alle ouders) en de positieve invloed van het Daltonsysteem.

De aanpak van pesten

Voor de aanpak van pesten maakt de school gebruik van:

- Daltononderwijs.
- Kapstokregels.
- Marietje Kesselsmethode.
- Sociale vaardigheidstraining (Sovatraining).
- Topondernemers als methode wereldoriëntatie.
- Pestprotocol.
- Vertrouwenspersoon.

Over het Daltononderwijs merkt de directeur op dat het team een onderwijs- en maatschappijvisie hanteert, die terug te vinden is in de algemene uitgangspunten van het Daltononderwijs. Daltononderwijs kan worden samengevat in de volgende drie kenmerken (uitgangspunten):

1. Verantwoordelijkheid / vrijheid. Vrijheid en verantwoordelijkheid zijn twee kanten van dezelfde medaille. Het één kan niet zonder het ander. Het Daltononderwijs ziet een kind als een persoon die zelf mag en kan kiezen, maar die voor de gevolgen van zijn keuzes zelf de verantwoordelijkheid draagt.
2. Zelfstandigheid. Zelfstandigheid kan slechts succesvol groeien als de kinderen voldoende vrijheid en verantwoordelijkheid krijgen.
3. Samenwerken. Overall in het leven blijkt dat een mens ondanks zijn vrijheid en zelfstandigheid niet zonder zijn medemens kan. Een medemens om te steunen en om steun van te krijgen. Een medemens kan ook de grens van de persoonlijke vrijheid mede bepalen. De grens van de individuele vrijheid wordt altijd gevormd door de vrijheid van een ander. Daarom is het kunnen samenwerken een belangrijke vaardigheid voor het goed kunnen functioneren als mens.

Met deze uitgangspunten verschaft de school de kinderen een duidelijke meerwaarde, waardoor ze met een goed gevulde gereedschapskist de wereld intrekken. De school is een plaats om te leren, te spelen en te leven.

De directeur benadrukt dat het belangrijk is dat deze uitgangspunten als een rode draad door de hele schoolcarrière van de leerlingen lopen. Leerlingen en ouders worden, indien nodig, te allen tijde aan deze uitgangspunten herinnerd.

De Kapstokregels zijn vier regels:

1 *‘Voor groot en klein zullen we aardig zijn’*. Dit heeft betrekking op de omgang met elkaar.

2 *‘We zullen goed voor de spullen zorgen, dan zijn ze weer te gebruiken morgen’*. Dit geeft aan dat leerlingen op een goede manier moeten omgaan met de spullen van henzelf én van anderen.

3 *‘De school is van binnen een wandelgebied en buiten hoeft dat lekker niet’* Dit verwoordt de opdracht om je verantwoordelijk en verstandig te gedragen in je omgeving.

4 *‘Eigenlijk is het heel gewoon: we zorgen voor gezond veilig en schoon.’*

Deze vier regels stelt men aan het begin van het schooljaar aan de orde en worden in de loop van het jaar steeds herhaald. Leerkrachten spreken leerlingen aan als deze regels overtreden worden. Om de regels kracht bij te zetten hangen in de school foto's van de leerlingen die zich in een situatie bevinden die betrekking heeft op een kapstokregel.

De ‘Marietje Kesselsmethode’ is een klassikale Sova-training die door medewerkers van de schoolbegeleidingsdienst in twee groepen (jongens en meisjes) wordt gegeven. De directeur plaatst zelf vraagtekens bij het apart werken met jongens en meisjes. De training betreft een lessenreeks van 10 weken (van één uur in de week), waarbij leerlingen door middel van (verbale en lichamelijke) oefeningen en rollenspellen getraind worden zich weerbaarder en socialer te maken. Oefeningen zijn bijvoorbeeld: stevig staan en aankijken als je met iemand praat. Het is de bedoeling dat alle leerlingen van deze school één keer deze training krijgen. De gemeente heeft de Marietje Kesselsmethode in samenwerking met de schoolbegeleidingsdienst aangeboden.

De sovatraining wordt door het samenwerkingsverband WSNS aangeboden aan individuele leerlingen die dit nodig hebben.

De methode ‘Topondernemers’ voor wereldoriëntatie wordt in groep 5 tot en met 8 gegeven voor de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en natuurkunde. Essentie van deze methode is dat leerlingen afwisselend individueel, twee aan twee of collectief aan een project werken. De betrokken leerkracht stuurt deze samenwerkingsvormen, afhankelijk van de ervaren noodzaak voor een leerling om alleen of samen te werken.

Aan het projecteind volgt altijd een presentatie in de klas. Het blijkt dat zo’n presentatie bij betrokken leerlingen het gevoel van eigenwaarde vergroot. De directeur noemt in dit verband een rap van twee leerlingen op muziek van Ali B. Door deze presentatie hebben betrokken leerlingen meer aanzien in de klas verworven.

Het team heeft Topondernemers als methode wereldoriëntatie uitgezocht, hiervoor gekozen, omdat die goed bij de Daltongedachte aansluit.

Het pestprotocol wordt in het begin van het schooljaar binnen de klas aan alle leerlingen van de school gepresenteerd. Voor het protocol vormen de kapstokregels de leidraad - die het hele jaar aan de orde worden gesteld. Naast de kapstokregels kunnen er in een klas andere afspraken gelden. Bijvoorbeeld in groep 7 en 8 dit schooljaar, de regel: ‘Wij zitten niet aan elkaar! ‘Dit om te voorkomen dat een “geintje” tot ruzie uitloopt (deze groep is erg gevoelig ten opzichte van elkaar)’. Het Pestprotocol heeft het team zelf samengesteld.

Er zijn twee vertrouwenspersonen; een leerkracht en een ouder , maar er is nog geen gebruik van gemaakt. In principe weten leerlingen dat ze zelf een leerkracht kunnen uitzoeken als ze over iets vertrouwelijk willen praten.

De school kwam tot kapstokregels, omdat het team hiernaar gezocht heeft en ook eigen regels heeft geformuleerd.

Ouder

Volgens de ouder, tevens vertrouwenspersoon, werkt men vanuit het Daltonsysteem al vanaf de kleuterbouw met het maatjessysteem, waarbij kinderen elkaar helpen. De ouder ziet dat kinderen dat tot en met groep 8 blijven doen. Kinderen leren op deze manier verantwoordelijkheid te nemen voor elkaar en voor hun eigen gedrag.

Kleuters wordt vanaf het begin al duidelijk gemaakt dat men op school niet pest en wat de regels zijn. Ook de ouders worden hierbij betrokken.

Iedereen kan aangesproken worden op z'n eigen verantwoordelijkheid. Dit geldt ook voor de ouders en teamleden onderling. Binnen het team bestaat een heel open sfeer. Het team is vrij gemêleerd, er zijn jonge en oudere leerkrachten die elkaar helpen.

Effectiviteit

Als het over effectiviteit gaat, refereert de directeur aan de goede sfeer op school en de laagdrempeligheid. Hierdoor weet ze dat er geen klachten zijn die haar niet ter ore komen. De sfeer in de school is en de rust waarmee activiteiten plaatsvinden worden belangrijk gevonden.

Over de effectiviteit zegt de ouder en vertrouwenspersoon dat het wel een voordeel is dat de school zo kleinschalig is, maar op zich zou je de principes van openheid etc. op iedere school kunnen toepassen. Je zou dan voor elkaar moeten krijgen dat team en ouders meewerken.

Andere ouders hebben het ook over de goede sfeer op school en je merkt het als je de school binnenkomt dat de sfeer heel open is. Hoe dat komt is lastig te zeggen.

De ouder is nu twee jaar vertrouwenspersoon en in die tijd is er nog nooit een beroep op haar gedaan.

Concluderend

De nadruk bij de aanpak van pesten ligt bij de school vooral op de Dalton werkwijze van de school en de in het verlengde hiervan gebruikte extra maatregelen. De hierdoor gecreëerde goede sociale sfeer en de rust van het omgaan met elkaar werkt preventief op pesten. De school is vrij klein, waardoor de leerkrachten alle kinderen en meestal alle ouders kennen. Op de school wordt het pestprotocol aan het begin van het jaar met alle kinderen besproken.

4.2 Conclusie

Een goede communicatie binnen de school tussen de leerkrachten en met leerlingen en buiten de school met ouders, elkaar kennen, en elkaar aanspreken op pesten is een gemeenschappelijk kenmerk van alle zes beschreven scholen. Dat gaat gemakkelijker – lijkt bijna vanzelfsprekend - op kleine scholen waar iedereen elkaar kent en in gemeenschappen met weinig ‘import’ van buiten. Op de wat grotere scholen lijkt dit meer te moeten worden georganiseerd. Alle zes beschreven scholen zijn gesitueerd in rustige omgevingen waarin leerkrachten, leerlingen en ouders elkaar kennen. De zes voorbeelden roepen daardoor wel de vraag op of dezelfde scholen ook effectief zouden zijn in meer complexe omgevingen – de grote steden, buurten met veel etnische of culturele diversiteit, en dergelijke. Vooral de scholen met kleine teams lijken het wat dit betreft gemakkelijk te hebben omdat de communicatielijnen met elkaar en met ouders kort zijn en de betrokkenheid van ouders groot is. Dat de aanpak van pesten op kleine scholen gemakkelijker lijkt te zijn, is al veel langer bekend (Olweus, 1992 in Hattum, 1997).

Op alle zes de scholen lijkt pesten niet onopgemerkt te blijven. Dat de directeuren van deze scholen op de vragenlijst aangeven dat er weinig gepest wordt en dat de aanpak effectief is, komt dus niet doordat een deel van het pesten niet wordt gezien. Pesten lijkt op de zes geslecteerde scholen inderdaad weinig voor te komen. De vraag is in hoeverre dat een gevolg is van de aanpak. Een andere mogelijkheid is dat in de betreffende sociale contexten weinig wordt gepest en elke methode effectief lijkt te zijn. In de aanpak van pesten op de zes scholen is niet sprake van een duidelijke effectieve ‘formule’. Op alle zes de scholen ligt weliswaar het accent op de preventie van pesten en betreft de aanpak regelmatige, in de dagelijkse praktijk van het onderwijs verankerde maatregelen, maar wat er gebeurt, dat verschilt van school tot school. Met uiteenlopende methoden en werkvormen worden kinderen geleerd om samen te werken en te communiceren met anderen. Meestal zijn dat methoden die worden ingezet voor alle kinderen, een enkele keer is het een methode voor een specifieke klas of voor specifieke leerlingen. Elke school lijkt op een eigen manier een aanpak te kiezen die bij de school past.

Van de door directeuren en ouders op de vragenlijst naar voren gebrachte knelpunten lijkt op de zes scholen in ieder geval geen sprake te zijn. Maar ook hier blijft de vraag of dat een direct gevolg is van gericht schoolbeleid – of ‘gewoon’ een geluk-

kige omstandigheid. Wat in dit verband eigenlijk alleen opvalt, is dat op de zes scholen steeds de goede communicatie als één van de meest centrale, effectieve kenmerken van de school werd genoemd - zowel de communicatie binnen de school als met de ouders. Mogelijk is een goede communicatie een indicator van een goed sociaal klimaat op school. Dat er in een goed sociaal klimaat minder wordt gepest of dat pesten daar minder snel aan de aandacht ontsnapt, is niet ondenkbaar.

5 Conclusie en aanbeveling

Betekenen deze bevindingen dat er nieuwe accenten of nieuwe aanpakken nodig zijn voor de aanpak van pesten door scholen? De bevindingen uit dit onderzoek wijzen niet op de wenselijkheid van nieuwe programma's of methoden. Met uitzondering van de pesttest lijken er ook geen hulpmiddelen te zijn die door scholen minder geschikt worden gevonden. Ook blijkt uit dit onderzoek niet dat scholen door de veelheid aan methodes door de bomen het bos niet meer zien. Er is in Nederland een veelheid aan methoden en scholen kiezen voor hun aanpak methoden en werkwijzen die bij de school passen. Scholen zelf lijken in het algemeen tevreden met hun keuze. Dat neemt overigens niet weg dat er bij veel van deze methoden vraagtekens te plaatsen zijn bij de te verwachten 'effectiviteitspotentie'. Het gebruik van methoden lijkt nu in vergelijking met 10 jaar geleden veel meer gemeengoed te zijn geworden op basisscholen. Dat er in vergelijking met 10 jaar geleden nog steeds weinig harde gegevens zijn over de effectiviteit van antipestprogramma's is juist daarom een belangrijk gemis. Hiermee ontbreekt een belangrijke basis voor een meer 'evidence-based practice' bij de aanpak van pesten.

De bevindingen lijken wel te wijzen op de mogelijke wenselijkheid van een ander accent in de aanpak van pesten. Uit de zes casestudies komt naar voren dat niet zozeer een specifieke aanpak, maar een goede communicatie tussen de leerkrachten, leerlingen en ouders, elkaar kennen, en elkaar aanspreken op pesten kenmerkend lijken te zijn voor een effectieve aanpak van pesten. Draagvlak voor een gemeenschappelijke aanpak en een goed sociaal klimaat met goede onderlinge verhoudingen is precies de onderscheidende factor, waardoor het antipestprogramma van Olweus op basisscholen in Noorwegen wel en vergelijkbare programma's in andere landen minder of niet effectief lijken te zijn (Hattum, 1997). De eigen opvattingen en inschattingen van leerkrachten over de mate waarin zij invloed denken te hebben op pesten spelen hierbij een belangrijke rol in de intensiteit en de integriteit waarmee programma's en werkwijzen op een school worden uitgevoerd. Dit vraagt om intensieve begeleiding en borging van programma's, vooral op grotere scholen waar leerkrachten minder invloed denken te hebben op de verhoudingen tussen leerlingen – althans zoals vastgesteld eind jaren negentig (Hattum, 1997).

Meer aandacht voor het belang van een goede communicatie en een goed sociaal klimaat en meer aandacht voor de professionaliteit van de leerkracht in plaats van het stimuleren van het gebruik van methoden lijken dan ook gerechtvaardigd.

In aanvulling op dit onderzoek naar effectieve scholen zou het goed zijn om een vergelijkbaar onderzoek te doen, maar dan gericht op scholen die moeite hebben om pesten effectief aan te pakken. Vergelijking van succesvolle en niet-succesvolle scholen kan het inzicht verder vergroten in wat scholen effectief maakt en hoe dat kan worden bevorderd.

Literatuur

Baar, P., Wubbels, T. & Vermande, M. (2007) Algemeen methodische voorwaarden voor effectiviteit en de effectiviteitspotentie van Nederlandstalige antipestprogramma's voor het primair onderwijs. *Pedagogiek*, (27) 1, p. 71 - 90.

Blok, H., Derriks, M. & Kat, E. de. (2005). *Werken aan een veilige school; vereisen homodiscriminatie en antisemitisme afzonderlijk beleid?* De Pedagogische Dimensie, nr. 40. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, UvA.

Derriks, M. & Kat, E. de. (2007). *Leerlingen de baas; beginnende vrouwelijke docenten en orde in de klas.* De Pedagogische Dimensie, nr. 53. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, UvA.

Emans, B. & Roede, E. (2006). *Sanctioneren of argumenteren? Onderzoek naar de beleving van schoolregels en normoverschrijdend gedrag op school.* De Pedagogische Dimensie, nr. 45. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, UvA.

Hattum, M. van (1997). *Pesten. Een onderzoek naar beleving, visie en handelen van leraren en leerlingen.* (Academisch proefschrift) Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Roede, E. (1999). *Geweld, wat kan de school?* De Pedagogische Dimensie, nr 1, Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, UvA.

Roede, E., Bijstra, J.O., Derriks, M. & Moorlag, H. (2001). *Cool-down en RAM; Twee programma's voor het verminderen van agressie bij kinderen.* De Pedagogische Dimensie, nr 16. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, UvA.

Roede, E. (2003). *Emoties van leerlingen en de rol van de school.* De Pedagogische Dimensie, nr 29. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, UvA.

Roede, E. Van Voorst van Beest, K. & Joosten, F. (2005). *Kiezen voor sociale competentie. Een Keuzegids.* Amsterdam/Rotterdam: SCO-Kohnstamm Instituut/CED-Groep.

Roede, E.(2007). *Tijdig signaleren van gevaarlijk gedrag. Mogelijkheden voor leraren*. De Pedagogische Dimensie, nr. 54. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, UvA.

Bijlagen

1 Vragenlijst schooldirecties

I Omvang en de aard van het pesten en opvattingen daarover

1 Wilt u hieronder de frequentie van het voorkomen van verschillende pest- en plaagvormen omcirkelen? Kunt u ook omcirkelen binnen welke groepen (1 t/m 8) deze pestvormen vooral voorkomen? Het omcirkelen van de groep behoeft u alleen te doen als de pestvorm 'vaak' (3) of 'zeer vaak' (4) voorkomt.

		frequentie	komt voor in groep
		0 = nooit	4 = heel erg vaak
1	uitsluiting door niet naast medeleerling te willen zitten	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
2	uitsluiting door medeleerling niet te laten meedoen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
3	uitsluiting door niet kiezen van medeleerling bij gymnastiek	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
4	het niet luisteren naar medeleerlingen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
5	medeleerlingen belachelijk maken	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
6	grapjes maken	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
7	duwen geven en porren	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
8	uitschelden (homo/lesbisch)	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
9	uitlachen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
10	spullen kapot maken	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
11	spullen afpakken	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
12	roddelen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
13	medeleerlingen opwachten en achtervolgen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
14	discriminatie (ethniciteit, beperking, geardeheid)	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
15	bedreigen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
16	slaan en schoppen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
17	aanraken/betasten	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
18	dwingen tot seksspelletjes	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8

19	digitaal pesten	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
20	telefonisch pesten	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
21	pesten in het algemeen anders 1,	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
22	namelijk	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
	anders 2,		
23	namelijk	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8

2 Welke van de bij vraag 1 genoemde pestvormen vindt u het ernstigst (ongeacht het feit of deze vorm van pesten op uw school voorkomt)?

.....

3 Komt het bij u op school voor dat de leerkrachten gepest worden? Zo, in welke groep?

- 0 dat komt niet voor
 0 dat komt voor in groep

II De aanpak van pesten

4 Kunt u van onderstaande maatregelen gericht tegen pesten (zoals bijv. aanpakken, programma's) aangeven of u die op uw school worden gebruikt (indien van toepassing, aangeven welke)?

Kunt u aangeven in welke mate deze maatregelen voldoen?

Mate voldoen

0 = slecht

4 = heel erg goed

0	gebruik speciale methode, namelijk
.....	0 1 2 3 4
0	hanteren pestprotocol	0 1 2 3 4
0	het aanstellen van een vertrouwenspersoon	0 1 2 3 4
0	afname pesttest bij leerlingen	0 1 2 3 4

- 0 maatregelen voor specifieke groepen, namelijk
voor groep maatregel 0 1 2 3 4
.....
.....
voor groep maatregel 0 1 2 3 4
.....
.....
voor groep maatregel 0 1 2 3 4
.....
.....
- 0 andere (preventieve) maatregelen, namelijk 0 1 2 3 4
.....
.....

**5 Hoe bent u tot de keuze van deze maatregelen gekomen?
omschrijving keuzebepaling**

- speciale methode:
- pestprotocol:
- vertrouwenspersoon:
- pesttest:
- groepsgerichte
maatregelen:
- andere preventieve
maatregelen:

6 Acht u de aanpak van pesten op uw school effectief?

- 0 niet effectief
1 nauwelijks effectief
2 een beetje effectief
3 effectief
4 zeer effectief

7 **Constaateert u knelpunten bij het gebruik van de bij vraag 4 en 5
genoemde aanpakken, programma's, maatregelen? Zo ja, Welke?**

.....
.....
.....
.....

III Achtergrondgegevens

Naam school:

Gemeente:

2 Vragenlijst ouders

I Omvang en de aard van het pesten en opvattingen daarover

1 **Wilt u hieronder de frequentie van het voorkomen op de school van uw kind(eren)/waar u actief bent, van verschillende pest- en plaagvormen omcirkelen? Kunt u ook omcirkelen binnen welke groepen (1 t/m 8) deze pestvormen vooral voorkomen? Het omcirkelen van de groep heeft u alleen te doen als de pestvorm 'vaak' (3) of 'zeer vaak' (4) voorkomt.**

	frequentie	komt voor in groep
	0= nooit	4 = heel erg vaak
1 uitsluiting door niet naast medeleerling te willen zitten	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
2 uitsluiting door medeleerling niet te laten meedoen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
3 uitsluiting door niet kiezen van medeleerling bij gymnastiek	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
4 het niet luisteren naar medeleerlingen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
5 medeleerlingen belachelijk maken	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
6 grapjes maken	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
7 duwen geven en porren	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
8 uitschelden (homo/lesbisch)	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
9 uitlachen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
10 spullen kapot maken	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
11 spullen afpakken	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
12 roddelen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
13 medeleerlingen opwachten en achtervolgen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
14 discriminatie (ethniciteit, beperking, geaardheid)	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
15 bedreigen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
16 Slaan en schoppen	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
17 aanraken/betasten	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
18 dwingen tot seksspelletjes	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8

19	digitaal pesten	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
20	telefonisch pesten	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
21	pesten in het algemeen anders1, namelijk	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
22 anders2, namelijk	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8
23	0 1 2 3 4	1 2 3 4 5 6 7 8

2 Welke van de bij vraag 1 genoemde pestvormen vindt u zelf het ernstigst (ongeacht het feit of deze vorm van pesten op de school van uw kind(eren) voorkomt)?

.....

3 Aan welke van de bij vraag 1 genoemde pestvormen besteedt de groep die u vertegenwoordigd (ouderraad, medezeggenschapsraad) de meeste aandacht?

.....

4 Komt het op school van uw kind(eren) voor de leerkrachten gepest worden? Zo, in welke groep?

- 0 dat komt niet voor
- 0 dat komt voor in groep

II De aanpak van pesten

5 Kunt u van onderstaande maatregelen gericht tegen pesten (zoals bijv. aanpakken, programma's) aangeven of die op de school van uw kind(eren) worden gebruikt (indien van toepassing, aangeven welke)? Kunt u aangeven in welke mate deze maatregelen voldoen?

Mate voldoen
 0 = slecht
 4 = heel erg goed

- 0 gebruik speciale methode, namelijk 0 1 2 3 4
- 0 hanteren pestprotocol 0 1 2 3 4
- 0 het aanstellen van een vertrouwenspersoon 0 1 2 3 4

- 0 afname pesttest bij leerlingen 0 1 2 3 4
- 0 maatregelen voor specifieke groepen, namelijk
voor groep maatregel 0 1 2 3 4
.....
.....
voor groep maatregel 0 1 2 3 4
.....
.....
voor groep maatregel 0 1 2 3 4
.....
.....
- 0 andere (preventieve) maatregelen, namelijk 0 1 2 3 4
.....
.....

6 Acht u zelf en die u vertegenwoordigd (ouderraad, medezeggenschapsraad) de aanpak van pesten op de school van uw kind(eren) effectief?

Uw eigen mening De mening van de groep die u vertegenwoordigd (ouderraad, medezeggenschapsraad)

0	niet effectief	niet effectief
1	nauwelijks effectief	nauwelijks effectief
2	een beetje effectief	een beetje effectief
3	effectief	effectief
4	zeer effectief	zeer effectief

7 Constateert de groep die u vertegenwoordigd (ouderraad, medezeggenschapsraad) knelpunten bij het gebruik van de bij vraag 5 genoemde aanpakken, programma's, maatregelen? Zo ja, Welke?

.....
.....
.....

8 Constateert u zelf knelpunten bij het gebruik van de bij vraag 5 genoemde aanpakken, programma's, maatregelen? Zo ja, Welke?

.....
.....
.....

III Achtergrondgegevens

In welke groep zit(ten) uw schoolgaande kind(eren)?

Groep:

Welke functie vervult u binnen de school van uw kind(eren)?

0 lid medezeggenschapsraad

0 lid ouderraad

0 anders, namelijk

.....

Het einde van pesten op school in zicht?

De effectiviteit van antipestaanpakken op basisscholen

Omgaan met pesten is op veel basisscholen nog steeds een probleem. De vraag is of er nieuwe accenten of initiatieven nodig zijn wat betreft de aanpak van pesten door scholen.

Uit dit onderzoek blijkt dat veel basisscholen een methode of een programma voor het omgaan met pesten gebruiken. Opvallend is het grote aantal methoden en programma's dat genoemd wordt. Knelpunten liggen vooral in de feitelijke aanpak: leerkrachten houden zich soms niet aan afspraken of hebben soms onvoldoende vaardigheden. Een goede communicatie tussen leerkrachten onderling, tussen leerkrachten en leerlingen, en tussen leerkrachten en ouders werkt effectief bij de aanpak van pesten. De bevindingen wijzen niet op de wenselijkheid van nieuwe methoden of programma's.

SCO-KOHNSTAMM INSTITUUT